

УДК 130.122:37.013

**ДЕ ЯКІ ПИТАННЯ ПЕРЕБУДОВИ ФІЛОСОФІЇ МИСЛЕННЯ В
ОСВІТНЬМУ ПРОСТОРІ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ**

кандидат філософських наук, Мегега Г.Б.

Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Україна, Дніпро

У дослідженні аналізується проблемне поле практики виконання державного замовлення на надання освітніх послуг в форматі викликів промислової революції та процесів глобалізації у світі.

Коментується федеральний план Сполучених Штатів Америки щодо переходу від STEM- освіти до STEAM- освіти, як стратегічне бачення вдосконалення суспільних взаємовідносин.

Досліджуються основні складові механізму впровадження в навчальному процесі методологічних підходів до формування перебудови мислення, зорієнтованого на інтеграційний європейський вектор.

Ключові слова: STEM-освіта, Arts-освіта, методологічні постулати, загальнолюдські та морально-ціннісні орієнтири.

Кандидат философских наук, Мегега Г.Б. Некоторые вопросы перестройки философии мышления образовательного пространства в глобализованом мире / Днепропетровский областной институт последипломного педагогического образования, Украина, Днепр

В статье обосновывается проблемное поле практики выполнения государственного заказа на образовательные услуги в формате вызовов промышленной революции и процессов глобализации в мире.

Комментируется тенденция перехода от STEM-образования до STEAM-образования Соединённых Штатов Америки, как стратегического видения совершенствования общественных отношений.

Исследуются основные составляющие механизма внедрения в учебный процесс методологических подходов к формированию перестройки мышления, ориентированного на интеграционный европейский вектор.

Ключевые слова: STEM-образование, ARTS-образование, методологические постулаты, общечеловеческие и морально-ценностные ориентиры.

PhD, Associate Professor Chair of Preschool and Primary Education, G.Megega Some questions of changing the ways of thinking in educational system of the global world / Dnipropetrovsk region Institute of Postgraduate Education, Ukraine, Dnipro

The article explains the problem field in the practice of execution of the state order for educational services in the format of the industrial revolution challenge.

The tendency in the transition from STEM-education to STEAM-education is been analyzed as a strategic vision of social relations improvement.

The basic components of the mechanism of methodological approaches implementation to the formation of thinking philosophy restructuring in the educational process, based on the European vector of integration are studied.

Keywords: STEM-education, ART- education, methodological postulates, human and moral value systems.

Вступ. Проблемне поле філософії та практики виконання замовлення на освітні послуги у дослідженні надається у форматі, що закріплений нормативно-правовими документами. Це в першу чергу державні принципи послідовності та наступності. Вони визначаються на перетині основ філософської, педагогічної думки та теорії державного управління.

Формула: освіта це не тільки галузь, а функція держави - пояснює зміст впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів і відносин з метою досягнення цілей і реалізації функцій держави. Тому освітній процес наповнюється особливим змістом, який реагує на сучасні суспільні, історичні та глобалізаційні виклики. У цьому зв'язку особливої актуальності набуває проблема перебудови мислення суб'єктів освітньо-виховного процесу здатних до глобальних змін. Велике значення в цьому аспекті має аналіз світового досвіду різних систем освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Де які аспекти проблемного поля запропонованої теми для міркувань та визначення механізмів перебудови філософії мислення і педагогічної практики представлені в наукових працях О.Базалука[1], І.Беха[2], О.Висоцького[3], О.Дзьобаня[4], А.Другова[6], М.Романенка[10]. Ці дослідження дозволяють зробити висновок, що проблема формування світоглядних основ в процесі навчання є надзвичайно актуальною в освіті. Більшість сучасних науковців, педагогів таких як О.Базалук, М.Бауер, Дж. Вос, Г.Драйден[5], М.Дробноход, філософів (М.Кисельов, Б.Майєр, В.Шинкарук) розглядають її винятково в контексті основних цілей освіти та результатів навчання, пов'язуючи з освітою для сталого розвитку, проблемами глобалізації.

Мета статті – провести паралелі між баченням векторів реформування різних систем освіти та курсу вітчизняних реформ,

розглянути методологічні аспекти з викладенням суто технічних, прикладних рішень зміни філософії виховної складової освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Практична площина функціонування освіти як функції держави, в історичному ракурсі завжди мала відповідні ознаки. Якщо в традиційному суспільстві пострадянського періоду, освіта відповідала на виклик промислової революції, то школа мала ознаки політехнічної освіти, розвивалась мережа вечірніх шкіл та шкіл робітничої молоді. На перший план виходило завдання підготовки робітничого класу. Поважними були предмети природничо-математичного циклу. Система освіти, культури, діяльність засобів масової інформації готували дитину до адаптації в світ індустріального суспільства. Освіта постіндустріального суспільства набуває принципово нових ознак. Окрім зміни класової структури суспільства і структури часу, що проживає людина в сучасному вимірі, суб'єкти освітнього процесу повинні налаштуватись на елітарну освіту. Це пошук обдарованих дітей починаючи з дошкільного віку. Основою для школи повинна стати методика наукових відкриттів і технічних винаходів.

На нашу думку, системи освіти різних держав і континентів, завжди існували у паралельних вимірах. Об'єктивні соціально-економічні, історичні процеси, що відбувались і відбуваються у світі, тим чи іншим чином впливають на соціум та зміст перебудов в освітніх галузях. Для більш конкретного коментарю запропонованої думки, доцільним буде навести приклад зміни освітнього вектору у Сполучених Штатах Америки.

На думку Кена Робінсона, одним з активних поштовхів до пошуку ефективної моделі освіти, стали підсумки тестування учнів шкіл США за останні десять років по системі PISA, де Сполучені штати

потрапили до країн «середнячків»[9, с.41]. Характерна для держави елітарна STEM- освіта, яка, в тому числі, робить акцент на природничо-математичний цикл предметів (аббревіатура STEM перекладається наступним чином: науки, технології, інженерне мислення, математика), консервативно відповіла на виклики промислової революції. На часі встало завдання оновити федеральні плани реформування освіти.

Узагальнена характеристика цих процесів була дана М.Романенко під час виступу на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Філософія, теорія, практика випереджаючої освіти для сталого розвитку».

На думку вченого, резерв прогресу XX століття це урожайність ґрунту та пошук джерел енергії. XX1 століття – здібності людини та знання, як засіб досягнення мрій. Для того щоб держава досягла найвищого рівня готовності к інноваціям, який може забезпечити конкурентоздатність на міжнародній арені, освіта повинна формувати національну еліту, якості якої повинні відповідати, в тому числі, морально-духовним характеристикам. Акцент тільки на технократизм – це бездуховність.

Показники STEM в процесі пізнання, визначаються якістю відповідей на запитання:

1-ий рівень : (ЯК?) – побутовий

2-ий рівень : (ЧОМУ?) – науковий

3-ій рівень : (НАВІЩО?) – філософсько-методологічний.

Висунуті гіпотези при пошуку відповідей ефективні лише тоді, коли власноруч за щось взявся і зробив. На такому тлі класно-урочну систему потрібно наповнювати інструментарієм технологічно правильного процесу[10, с.3].

Може 50 років тому назад було б достатньо дати високий рівень освіти 20% населення, 30% залишити коло торгівельних взаємовідносин, а 50% направити виконувати тяжку фізичну працю[5, с.33]. Але це завжди призводить до соціальних плесків. Наука без мистецтва – це бездуховність. Стрімкий розвиток технічного прогресу, інформаційно-комунікативних технологій (який неможливо зупинити), вихід на арену нанотехнологій, створення штучного інтелекту, формування клубної філософії підпорядкованої шоу бізнесу – сформували у сучасному суспільстві новий креативний клас, який на Федеральному рівні був ототожнений з характеристиками ARTS – мистецтво. Сучасний ринок праці США забезпечує креативний клас на 30% від загальної кількості робочих місць. Все це знаходиться під патронатом економічних бізнесових еліт. Мережа Arts – менеджерів створює умови для продуктивного засвоєння Arts навичок.

Технократія тестування, на думку авторитетних вчених та практиків різних держав світу, повинна уступити місце творчій лабораторії вчителя, розвитку здібностей і талантів учнів, креативності мислення, формуванню морально-етичних якостей, особистої точки зору та гнучкості ума. Кожна країна шукає свої шляхи досягнення цієї мети. Шанхай, Корея, Сінгапур, Японія велике значення надають тестуванню та стандартизації. Фінляндія шукає відповідь на питання: що стандартизувати? І на відміну від США, яке стандартизує результати діяльності вчителя, Фінляндія стандартизує підготовку вчителя і робить наголос на його мотивації. Може тому система освіти цієї країни користується в світі великою повагою[9].

Прикладні, професійні підходи в системі освіти кожної держави, об'єктивно підпорядковані потребі осучаснення мислення на виклики світових глобальних процесів. Перебудова виховної складової освітнього простору ґрунтується на знанні сутності цих світових

тенденцій, що визначають наше майбутнє. На думку відповідного кола вчених, за підсумками узагальнення багатьох досліджень, до них належать: миттєві засоби комунікацій, світ без економічних кордонів, навчання та торгівля через internet, нова сфера послуг, нова ера вільного часу, жіноче лідерство, розквіт національних культур, збільшення чисельності нижчого класу, стрімке старіння населення, зростання популярності ідеї «зроби сам», триумф особистості, ера права на вибір[5, с.42].

Сучасна вітчизняна педагогічна думка до цього процесу сформувала свою позицію. Інститут проблем виховання АПН України, під головуванням доктора педагогічних наук, професора, академіка Бега І.Д., постійно працює над вдосконаленням визначення методологічних підходів до перебудови змістовної складової навчально-виховного процесу. Прослідковується ідентичність підходів Федерального плану Сполучених штатів з методологічними постулатами, які пропонує Іван Дмитрович.

На нашу особисту думку, вітчизняний вчений значно ширше підійшов до змісту перебудов, наповнивши його морально-ціннісними орієнтирами.

Так від чого до чого пропонують у вітчизняній освіті перейти, щоб відповісти на сучасні виклики суспільного життя? Які методологічні постулати розумно покласти в основу перебудов у сучасній школі? Який перехід потрібно забезпечити?

1. Від освіти раціональної до освіти ціннісно-спрямованої.
2. Від освіти директивно знанневої до освіти ціннісно-розвиваючої.
3. Від освіти віково-обмеженої до освіти впродовж життя.
4. Від освіти культурно-нормативної до освіти самозбагачення.

5. Від освіти науково-світоглядної до освіти світоглядно-перетворюючої.

6. Від освіти вузькотехнологічної до освіти культурно відповідальної.

7. Від освіти соціо центричної до освіти людино центричної.

8. Від освіти монологічної до освіти діалогу.

9. Від освіти що культивує комплекси до освіти великої повноцінності особистості[2].

Орієнтир державного замовлення, з визначеним євроінтеграційним вектором, вимагає від України враховувати всі визначні події що формують стратегічне бачення розвитку взаємовідносин у світі. Такою подією став у січні 2016 року 46-ий міжнародний економічний форум в Давосі. Глобальна тенденція «світ без економічних границь», дала право на площадках форуму визначити вимоги до особистості яка буде конкурентоздатна на сучасному міжнародному ринку праці у 2020-2025 роках.

Працівник повинен: комплексно, на багатьох рівнях вміти вирішувати проблеми; критично мислити; бути креативним; вміти управляти людьми; взаємодіяти з різними людьми; мати емоційний інтелект; вміти формувати особисту думку та приймати рішення; вміти вести переговори, демонструючи гнучкість ума.

Це додатково ставить перед нами запитання: якою тоді повинна стати школа, щоб виконати такий заказ?

Суспільна та наукова педагогічна думка давно знайшла відповідь на це запитання. І нормативно-правові документи і сучасні концептуальні платформи і Дорожня карта реформ освіти в Україні до 2025 року, методологічно визначили організаційну схему сучасної школи. Вона повинна розвивати індивідуальність; навчити спілкуватись та взаємодіяти; бути правильною технологічно; надавати

вибір; орієнтувати на сучасність; дати змогу конкурувати з однолітками з країн ЄС[4],[7].

Остання позиція в переліку вимог до школи, може бути досягнена тільки при умові коли школа, починаючи з головної фігури навчально-виховного процесу – учителя, змінить філософію мислення і зрозуміє: для того щоб робити щось інакше потрібно мислити інакше.

Однією з проблем вітчизняної школи можна назвати таку як: не чітко сформовані навички використання на практиці отриманих академічних знань з основ наук, вміння робити висновки та аналізувати. Випускників навчальних закладів України високо оцінюють вищі навчальні заклади Європи за високі характеристики енциклопедичного набору знань. Але вищезазначена проблема, в рейтингу готовності до інновацій, залишає Україну, по загальним показникам, на нижчих щаблях[10].

Кадрова база креативного класу, за Федеральним планом США, в основі представлена Art-менеджерами. Курс на усвідомлення виходу на арену нового класу взятий за основу перебудов в системі шкільної освіти Сполучених штатів.

Сучасний стан суспільно-громадських відносин в Україні не може обмежуватись тільки такою формулою. Щоб формувати зріле громадянське суспільство, як пропонують методологічні постулати І.Д. Беха, потрібно наповнювати освітню складову не тільки креативними акцентами, але й змістом загальнолюдських, культурологічних і, навіть, християнських цінностей. У Канта є такий вислів: «Якщо істина не універсальна – вона не моральна».

Академічні знання, нормативні вимоги до змісту програм і стандартів в освіті, потрібно збагатити вмінням мислити, ставити запитання та шукати відповіді на них. «Я мислю, я розвиваюсь». 12

бальна система оцінювання знань, наближає нас до реалізації одного з постулатів на практиці.

Цивілізаційний виклик «Освіта впродовж життя», повинен увійти в нашу свідомість як обов'язкова складова креативного інтелекту. Потреба постійно оновлювати свої знання за фахом, тренувати емоційний інтелект, вдосконалювати гнучкість ума-вимога сучасного ринку праці.

Критичність мислення – надзвичайно складна характеристика особистості. Щоб досягти відповідних навичок потрібно мати різнорівневу, комплексну інформаційно-аналітичну базу. Для пострадянського періоду було притаманне знищувати та приховувати самостійність суджень. Це породило не тільки дисидентський рух, а і страшну практику знищення інакомислення та еміграцію видатних особистостей. В Україні замість культурно-нормативної освіти повинна прийти освіта самозбагачення.

Вміння приймати рішення – одне з ключових вимог до успішного сучасного менеджера і керівника. Емоційний інтелект – одна із складових таких навичок. На мові державного діяча – це не лозунгові заклики, а чітко визначена, в рамках нормативно-правового, законодавчого поля конкретна програма дій. Це передбачуваність наслідків прийнятого рішення та відповідальність за них. Це не поверхове тлумачення ситуації, а глибокі знання внутрішніх процесів і діалектичний аналіз інформаційно-аналітичної складової. Такий підхід повинен увійти в обов'язкову складову, яка здатна забезпечити успіх креативній особистості.

В навчальному процесі це може укладатись в формулі « Я суб'єкт практики, я створюю світ». Методологія переходу від науково-світоглядних до світоглядно-перетворюючих дій на практиці виглядає

наступним чином. Просте яблуко науково-світоглядним методом вивчається за допомогою запитань-відповідей.

Колір-зелений. Форма-кругла. Що знизу-бувша квітка. Коли-весною. Коли перетворюється в яблуко-коли бджола опилила квітку. Коли поспіло-в осені. Що зверху-хвостик. Навіщо-щоб прикріплюватись до гілки яблуні. Розрізали яблуко. Що бачимо-зернятко.

Наступає етап світоглядно-перетворюючий, яким можна пронизати всі ланки системи освіти від дошкільної до вищої і знайти відповіді в рамках сучасної логістики. А саме: як ми самі можемо виростити яблуко? Посадити зернятко. Евристична ситуація: а як ще? Людина саджає яблуневу гілку. Як саджає? Копає ямку. Чим копає? Лопатою. Що таке лопата? Металеве загострене знаряддя праці. Як його виготовляють? Здобувають залізну руду, переробляють, випускають листовий прокат, перевозять до заводу і штампують у відповідному цеху. Яким чином прокат доставляють до виробника? У вантажних вагонах. Якими залізничними шляхами? Під'їздними та магістральними. А розмір колії держав європейського союзу відповідає розміру магістральної колії України? Ні. А яким чином Україна, географічно розташована у центрі Європи, буде виконувати функції транзитної держави?...

І, звичайно, кожна дія (як керівника різного рівня так і організатора конкретної справи) повинна проходити випробування на морально-етичні характеристики. Кожен вузькопрофільний фахівець, представник політичної еліти повинен завжди відчувати відповідальність за прийняті кроки.

Суспільні взаємовідносини минулих часів мали стандартну ознаку: людина була маленьким гвинтиком у загальному механізмі. Одна з світових тенденцій, що визначають наше майбутнє: підняття

на самий високий рівень особистість. Її триумф - запорука цивілізаційного розвитку. Окрім того, що Конституційно, людський потенціал визначається як найвища соціальна цінність держави, її особисті, моральні та інтелектуальні можливості - запорука національної безпеки. Особистість у сучасному світі повинна відчувати себе як гвинтик, без якого не може функціонувати сам механізм.

Методика монологічної освіти повинна бути заміненою на освіту діалогу. Крім суто психологічних наслідків монологу, коли дитина засвоює 10% від того що чула; 20% від того що бачила; 30% від того що записала – 75% засвоюється тоді, коли дитина обговорює матеріал, вступає в діалог з вчителем, визначає коло проблем та самостійно шукає відповіді на проблеми. Ми повинні самі оволодіти компетенція на яких наполягають ключові документи Ради Європи. Перед тим як приступити до справи ми повинні спочатку вміти здобувати користь і досвід тобто, вивчати. Потім-шукати. Потім-думати, співпрацювати, вести діалог, адаптувати все це до вимог сьогодення і тільки потім діяти.

Отже, можна констатувати, що перебудови в світовому просторі йдуть паралельно. Об'єктивні соціальні, глобальні процеси які перетворюють світ, однаково впливають на форматування підходів до перебудов в освіті в тому числі і вітчизняній. Зміст навчально-виховного процесу принципово впливає на кінцеву його мету: формування конкурентоздатної особистості зорієнтованої на сучасні вимоги ринку праці та становленню її демократичної культури. Запропоновані у статті методологічні підходи, спрямовані на надання необхідних знань та життєвих навичок які здатні розвивати критичне мислення, емоційний інтелект, гнучкість ума, вміння спілкуватись та бути зрілим громадянином.

Перспективами подальших наукових розвідок буде обґрунтування впливу формування морально-ціннісних характеристик особистості та суспільства на національну безпеку держави.

Література:

1. Базалук О.О. Світобудова жива і розумна матерія (історико-філософський та природничо-науковий аналіз у світлі нової космологічної концепції) : монографія / О.О. Базалук. – Дніпропетровськ: Пороги, 2005.-412 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2003. – 620 с.
3. Висоцький О.Ю. Освіта як ефективний засіб пропаганди./ О.Ю.Висоцький // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції: Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку. – 2015.- Дніпропетровськ.- С. 3-6.
4. Дзьобань О.П. Глобалізація освіти: до проблеми вітчизняних реалій і перспектив. / О.П. Дзьобань // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції: Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку. – 2015. – Дніпропетровськ.- С. 10-13.
5. Драйден Г., Вос Дж. Революція в обучении. Научить мир учиться по-новому / Г.Драйден, Дж. Вос. – М.: Парвинэ, 2003. – 670 с.
6. Другов А.Б. Государственный маркетинг как важный фактор совершенствования механизма управления социально-экономическими процессами в обществе. / А.Б.Другов // Маркетинг в России и за рубежом. -2005.-№ 4. – С. 101-104.
7. Костенко О.М. Проблеми №1 сучасної цивілізації (в українському контексті): монографія / О.М. Костенко; НАН України, Ін-т держави і права імені В.М.Корецького. – Черкаси : [б.в.], 2008. – 112 с.

8. Приходько С.М. Роль громадянської освіти у формуванні громадянського суспільства. / С.М. Приходько // Наукова збірка: Розвиток демократії та демократична освіта. – 2003. – К.: Матеріали 2-ої міжнародної наукової конференції Одеса, 2002 р. – С. 73-80.
9. Робінсон Кен, Ароніка Лу. Ох уже це тестування./ Кен Робінсон, Лу Ароніка// вісник ТІМО.-2016.Харків.-№12.-С.37-46.
10. Романенко М.І. STEM І STEAM –освіта. / М.І. Романенко // Джерело.-2015. Дніпропетровськ.- №45-46.С.3.

References:

1. Bazaluk O.O. Svitobudova zhyva i rozumna materiya (istoryko-filosofs'kyu ta pryrodnycho-naukovyy analiz u svitli novoyi kosmologichnoyi kontseptsii): monohrafiya / O.O. Bazaluk. – Dnipropetrovs'k: Porohy, 2005.-412 s.
2. Bekh I.D.Vykhovannya osobystosti / I.D. Bekh. – K.: Lybid', 2003.– 620 s.
3. Vysots'kyu O.Yu. Osvita yak efektyvnyy zasib propahandy./ O.Yu.Vysots'kyu // Materialy vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi: Filosofiya, teoriya ta praktyka vyperedzhayuchoyi osvity dlya staloho rozvytku. – 2015.- Dnipropetrovs'k.- S. 3-6.
4. Dz'oban' O.P. Hlobalizatsiya osvity: do problemy vitchyznyanykh realiy i perspektyv. / O.P.Dz'oban' // Materialy vseukrayins'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi: Filosofiya, teoriya ta praktyka vyperedzhayuchoyi osvity dlya staloho rozvytku. – 2015. – Dnipropetrovs'k.- S. 10-13.
5. Drayden H., Vos Dzh. Revolyutsyya v obuchenyy. Nauchyť myr uchyť'sya po-novomu / H. Drayden, Dzh. Vos. – M.: Parvyne, 2003. – 670 s.

6. *Druhov A.B. Hosudarstvenny marketynh kak vazhny faktor sovershenstvovanyya mekhanyzma upravlenyya sotsyal'no-ekonomycheskymy protsessamy v obshchestve. / A.B. Druhov // Marketynh v Rossyy y za rubezhom. -2005.-№ 4. – S. 101-104.*
7. *Kostenko O.M. Problemy №1 suchasnoyi tsyvilizatsiyi (v ukrayins'komu konteksti): monohrafiya / O.M. Kostenko; NAN Ukrayiny, In-t derzhavy i prava imeni V.M. Korets'koho. – Cherkasy: [b.v.], 2008. – 112 s.*
8. *Prykhod'ko S.M. Rol' hromadyans'koyi osvity u formuvanni hromadyans'koho suspil'stva. / S.M. Prykhod'ko // Naukova zbirka: Rozvytok demokratiyi ta demokratychna osvita. – 2003. – K.: Materialy 2-oyi mizhnarodnoyi naukovoï konferentsiyi Odesa, 2002 r. – S. 73-80.*
9. *Robinson Ken, Aronika Lu. Okh uzhe tse testuvannya./ Ken Robinson, Lu Aronika// visnyk TIMO.-2016.Kharkiv. - №12.-S.37-46.*
10. *Romanenko M.I. STEM I STEAM –osvita./ M.I. Romanenko // Dzherelo.-2015. Dnipropetrovs'k.- №45-46.-S.3.*